

А.В.Горон
ст. викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
та українознавства СОІППО

Історія національних меншин в контексті регіональних особливостей

Сумська область була створена в січні 1939 року. До її складу ввійшли райони Харківської, Чернігівської та Полтавської областей. По території області проходить державний кордон з Російською Федерацією завдовжки 498 км.

Особливістю національного складу населення області є його багато національність. За даними всеукраїнського перепису, на території області проживають представники понад 95 національностей, що складає біля 11% всього населення Сумщини. Звичайно, переважна більшість серед представників національних меншин області – це росіяни, чисельність яких перевищує майже 9% всього населення. Після українців (88,6%), росіяни посідають друге місце. На третьому місці представники білоруської національності – 0,3%. Місця компактного проживання національних меншин наведені у табл. №1.

Національна меншина	Місто	Кількість осіб	Район	Кількість осіб
----------------------------	--------------	-----------------------	--------------	-----------------------

Росіяни	Суми	36667	Путивльський	17769
	Шостка	8010	Великописарівський	7268
	Конотоп	8005		
Білоруси	Суми	1095	Краснопільський	171
	Конотоп	371	Охтирський	155
	Охтирка	231	Сумський	306
	Шостка	236	Білопільський	89
Роми(цигани)	Суми	261	Білопільський	226
	Конотоп	196	Буринський	102
			Шосткинський	99
Вірмени	Суми	323	Білопільський	105
	Конотоп	91	Сумський	70
Молдовани	Суми	90		
	Ромни	22		
Євреї	Суми	275		
	Конотоп	232		
	Шостка	106		
Азербайджанці	Суми	209	Білопільський	44
	Конотоп	47	Сумський	28
	Охтирка	20		
Татари	Суми	107		
	Шостка	42		

Грузини	Суми	202	Сумський	22
	Охтирка	25		
Поляки	Суми	165		
	Шостка	20		
Німці	Суми	80		
	Конотоп	40		
	Шостка	34		

Таким чином, наша область, як і Україна в цілому, є полі етнічною і полі культурною. У преамбулі до Конституції України зазначено, що Український народ складають громадяни України всіх національностей. Визнаючи носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні полі етнічний український народ, Конституція одночасно визначає структурні компоненти українського суспільства – українську націю, національні меншини та корінні народи і покладає на державу обов'язок сприяти їх етнічній, культурній, мовній та релігійній самобутності (стаття 11).

Національне законодавство України не містять переліку груп громадян, які належать до нацменшин. У статті 3 Закону України «Про національні меншини в Україні» зазначається, що до «національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою».

На території нашої області різні спільноти по різному організовані, але кожна з них є вагомим чинником консолідації суспільства. Правовою основою формування державної етнонаціональної політики в області є, перш за все, Конституція України, Закон України «Про місцеві державні адміністрації», Закон України «Про національні меншини в Україні» та ряд інших законодавчих актів, що захищають інтереси національних меншин: «Про громадянство», «Про об'єднання громадян», «Про свободу совісті та

релігійні організації», «Про освіту» та в основах законодавства України про культуру.

Сумська ОДА проводить роботу по реалізації державної політики з питань захисту прав національних меншин, виступає як координуючий центр у сфері міжнаціональних відносин, налагодження відкритого характеру співпраці з громадськими організаціями національних меншин, сприяє пошукам взаємоприйнятних шляхів вирішення існуючих проблем та прийняття відповідних рішень, зорієнтованих на кінцевий результат.

В області зареєстровано 22 громадських організацій національних меншин, Асоціація національних меншин області, 2 благодійні центри та 17 національно-культурних товариств. Серед яких: Сумське обласне товариство вірменської культури «Арцах», Єврейський общинний благодійний центр «Хесед-Хаім», Єврейський общинний центр «Менора», Конотопський міський благодійний фонд «Єврейський общинний центр «Естер», общинний культурний центр «Лебн» (м. Конотоп), Сумський міський центр німецької культури «Єдність», Сумське міське громадське об'єднання польської культури, Сумський міський Польський центр «Віра, Надія, Любов», Відділення Всеукраїнської громадської організації «Руський рух України» в Сумській області, «Руський культурний центр», Сумське міське громадське об'єднання ромської культури, національно-культурна громадська організація «Ромале», Казахстанське національно-культурне товариство, Сумське обласне відділення товариства «Україна – Ізраїль», громадська організація «Сумське обласне національно-культурне товариство «Неводром», Сумське обласне громадське товариство греків «Відродження», місцевий осередок об'єднання болгар України в Сумській області, Сумський міський центр грузинської культури «Іберія», Сумська обласна регіональна організація «Конгрес азербайджанців України», Сумська обласна регіональна організація «Конгрес азербайджанців України».

Для задоволення своїх потреб Сумський благодійний єврейський центр «Хесед-Хаім» та Конотопський міський благодійний фонд «Хесед-

Естер» мають власні приміщення, інші товариства для проведення своїх заходів використовують офісні приміщення або орендують.

За оцінками представників громадських організацій нацменшин, стан забезпечення їх власних прав на території області є задовільним. Але є немало проблем, які не вирішуються із року в рік. Наприклад, практично відсутнє фінансування діяльності Асоціації нацменшин з обласного бюджету. В багатьох областях України таке фінансування має місце і гарні результати. Нажаль, не надаються безкоштовно приміщення будинків культури, або театрів чи філармонії та т. ін. національно-культурним товариствам для проведення своїх заходів. Часті зміни влади не дають змоги їй установам та представникам вивчити потреби представників нацменшин і шляхи їх реалізації.

І все ж, не дивлячись на проблеми, в регіоні зберігається стабільна та прогнозована міжетнічна ситуація. Фактів порушення прав національних меншин та випадків притягнення до відповідальності за скоєння правопорушень на національному ґрунті не відзначалося. Напруження із мовних питань не існує. Використання державної мови або мов національних меншин є вільним. У суспільстві поширюється дух толерантності та міжетнічного діалогу.

Із 416 дошкільних закладів області виховання російською мовою здійснюється у 8 закладах. Крім того, в області працює 5 змішаних (з українською та російською мовами) дошкільних навчальних закладів. До речі, у 2008 році при єврейській громаді було відкрито єврейський дитячий садок і початкова школа, де навчання і виховання ведуться на українській, англійській мові та івриті. В області діють 5 недільних шкіл з вивчення німецької, польської, єврейської, вірменської спільнот, історії, географії, традицій країн походження, у яких навчається майже 150 учнів. У Сумському державному педагогічному університеті ім. Макаренка російську мову вивчають близько 200 студентів. У Глухівському державному педагогічному університеті до навчальних планів спеціальності «Українська мова і

література та англійська мова» введено дисципліну «Російська мова», яку вивчають більше ніж 100 осіб.

В області виходить газета «Яхад» Сумського благодійного єврейського центру «Хесед-Хаїм», німецькою мовою виходить газета «Blatt». В Конотопі вже кілька десятиріч поспіль виходить газета «Лебн» міської єврейської громади. Публікації з питань міжнаціональних відносин та діяльності національно-культурних товариств вміщують на своїх сторінках газети «Сумщина», «Ваш шанс», «Панорама» та ін.. У 2009 році за сприяння Сумської ОДА було видано «Альманах національних меншин. Етнічна Сумщина», який знайомить читачів із історією, культурою, побутом, традиціями народів, які населяють сучасну Сумщину.

Велике місце в діяльності національно-культурних товариств області посідає благодійність. Так, наприклад, СБЄЦ «Хесед-Хаїм» уже 12 років надає допомогу та підтримку малозабезпеченим пенсіонерам та дітям у розмірі від 800 до 1000 осіб у 18 містах, селах хуторах області. Сума щорічної допомоги через товари і послуги становить від 1 млн. грн. до 1,5 млн. грн.. Аналогічні єврейські благодійні центри створені і успішно діють у Конотопі та Шостці.

Аматорські колективи національних меншин постійно залучаються до участі у різних загальнодержавних, обласних та міських культурно-мистецьких заходах. За сприяння та безпосередньої участі працівників головного управління зв'язків з громадськістю обласної державної адміністрації у 2009 році громадськими організаціями національних меншин області були проведені наступні найбільш масові заходи:

- У приміщенні Сумського національного аграрного університету відбулася фотовиставка «Варшава із висоти пташиного польоту», у якій взяли участь керівництво обласної державної адміністрації та Генеральний консул Республіка Польща в м. Харків Гжегож Сорочинський;

- учні загальноосвітніх шкіл обласного центру, які є членами європейського клубу, були на відпочинку в Польщі;

- члени азербайджанської національної меншини побували на заходах у містах Києві та Харкові під час відзначення 17-ї річниці від дня Ходжалинської трагедії в Азербайджані;

- Сумське міське громадське об'єднання польської культури у мистецькому центрі «Собор» провело літературно-музичний вечір польської поезії та відсвяткувало 10-річний ювілей своєї діяльності. На ювілеї була присутня заступник Генерального консула Республіки Польща у м. Харків, очільник Федерації організацій польських в Україні, наукові працівники вищих навчальних закладів міста;

- аматорський колектив «Гобустан» азербайджанського культурно-освітнього центру на святкуванні національного свята «Новруз байрам» представив нову концертну програму. На свято були запрошені представники інших національно-культурних товариств, колективи яких також взяли участь у концертній програмі;

- на IV Міжнародному фольклорному фестивалі в Болгарії «Врачанська весна - 2009» вокальний ансамбль «Авів» єврейського общинного благодійного центру «Хесед-Хаім» м. Суми отримав перемогу. У фестивалі брали участь художні колективи Македонії, Греції, Італії, Болгарії та Росії;

- з нагоди 10-річчя творчої діяльності аматорський колектив єврейського общинного благодійного центру «Хесед-Хаім» м. Суми виступив на сцені обласного театру драми та музичної комедії ім. М. Щепкіна з великою концертною програмою;

- до 65-річчя Великої Перемоги, яке святкувалося у травні цього року театр-студія «Авів» підготував театральну пісенну композицію «На хвилях вашої пам'яті» і виступив з благодійним концертом у Сумському ТЮГі, привітавши ветеранів ВВВ і всіх жителів міста.

На адресу національно-культурних товариств щороку надходять запрошення щодо їх участі у Міжнародних фестивалях національних культур

із Польщі, Росії, Ізраїлю та Угорщини, а також на Всеукраїнські та обласні фестивалі: «Всі ми діти твої, Україно», «Українська родина», «Амала», «Шолом, Україно», «Різдвяні зірочки», «Ми - українці», «Дружба», «В єдиному колі» та інші. В області започатковано і щороку проводиться обласний фестиваль національних культур «Барви рідного краю», в якому беруть участь всі національно-культурні товариства області, а також гості з Києва, Харківської та інших областей України.

Обласна державна адміністрація створює сприятливі умови для здійснення культурно-просвітницької діяльності громадських організацій національних меншин. За її підтримки представники національних меншин можуть вільно реалізовувати конституційне право на розвиток етнічної самобутності, задовольняти мовно-освітні потреби, відроджувати та передавати у спадок свою національну культуру, звичаї, розвивати аматорське та професійне мистецтво.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Київ, 2008
2. Закон України «Про національні меншини в Україні». К. 1992
3. Захист прав національних меншин в Україні. Збірник нормативно-правових актів. К. 2003
4. Вісник держкомнацрелігій України №1, 2008
5. Д.Табачник, Г.Попов, В.Воронін, Т.Пилипенко. Розвиток етнонаціональних відносин в Україні. Стан. Тенденції. Перспективи. Львів, 2007 – 528с.
6. Сучасна етнічна структура українського суспільства: теоретичні та практичні аспекти. Збірник доповідей. К. 2009 – 127с.
7. Етнічна Сумщина. Альманах національних меншин. Суми, 2009 – 28с.
8. А.Горон, С.Ніколаєнко «Жити, щоб пам'ятати», Суми, 2010 – 104с.